

## บทที่ 2

### ตรวจเอกสาร

ในประเทศที่กำลังพัฒนาได้ให้มีการส่งเสริมการเลี้ยงกระต่ายเพื่อเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน เนื่องจากเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย สามารถกินอาหารได้หลายประเภทเช่น หญ้าต่าง ๆ ใบกล้วย รวมไปถึงเศษพืชผักที่เหลือทางการเกษตร และนอกจากนี้เนื้อกระต่ายยังเป็นแหล่งอาหารประเภทโปรตีนจากสัตว์ที่มีคุณภาพดีอีกด้วย (Gang *et al.*, 2006)

กระต่ายเป็นสัตว์ที่จัดอยู่ในประเภทสัตว์กระเพาะเดี่ยวที่กินพืชได้มาก (Monogastric herbivores) โดยมีส่วนของลำไส้ตัน (Caecum) และลำไส้ใหญ่ส่วนต้น (Colon) ขยายใหญ่ และมีจุลินทรีย์อาศัยอยู่ทำหน้าที่ช่วยย่อยหญ้าและเยื่อใยแบบเดียวกับสัตว์กระเพาะรวม รวมทั้งมีพฤติกรรมการกินมูลของตัวเอง (Coprophagy) จึงทำให้กระต่ายเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย กินอาหารไม่เปลือง และสามารถ ใช้ประโยชน์จากอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับสัตว์กระเพาะเดี่ยวชนิดอื่น ๆ (ธีระ, 2534)

### 2.1 การผลิตกระต่ายทั่วโลก

Lebas and Colin (1992) ได้ประมาณการบริโภคกระต่ายทั่วโลกว่ามีประมาณ 1.5 ล้านตันต่อปี ซึ่งนั่นหมายถึงปริมาณการบริโภคเนื้อกระต่ายโดยเฉลี่ย มีประมาณ 280 กรัมต่อคน เกษตรกรในประเทศฝรั่งเศส ชาวเนปาลและชาวอิตาลีบริโภคเนื้อกระต่าย 10 และ 15 กิโลกรัมต่อคนต่อปีตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามยังมีหลายประเทศที่ไม่สนับสนุนการบริโภคเนื้อกระต่าย โดยปริมาณการบริโภคเนื้อกระต่ายต่อปี แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 ปริมาณการบริโภคเนื้อสัตว์ในประทศต่าง ๆ โดยประมาณ (กิโลกรัมต่อคนต่อปี)

Country	Carcass weight	Country	Carcass weight
Japan	0.03	Thailand	0.31
Benin	0.04	Ghana	0.32
Congo	0.04	Bulgaria	0.39
China	0.07	Germany	0.44
Brazil	0.08	Nigeria	0.45
Hungary	0.10	Tunisia	0.48
South Africa	0.11	Malaysia	0.50
Argentina	0.12	Poland	0.50
Peru	0.13	Netherlands	0.63
United States	0.14	Romania	0.64
Mexico	0.18	Greece	0.70
Jamaica	0.20	CIS (former USSR)	0.75
Canada	0.23	Slovenia	0.77
Columbia	0.24	Morocco	0.78
Syrian Arabic Republic	0.25	Czechoslovakia	1.72
Algeria	0.27	Portugal	1.94
Egypt	0.27	Spain	2.61
Indonesia	0.27	Belgium	2.61
United Kingdom	0.27	France	2.76
Vietnam	0.27	Cyprus	4.37
Philippines	0.29	Italy	5.71
Venezuela	0.30	Malta	8.89

ที่มา : ดัดแปลงจาก Lebas and Colin (1992)

กลุ่มประเทศที่มีการผลิตกระต่ายมากที่สุดคือยุโรป โดยมีสัดส่วนถึง 75 เปอร์เซ็นต์ ของผลผลิตกระต่ายของโลก รองลงมาคือประเทศจีน นอกจากนี้ยังมีประเทศแถบแอฟริกา อเมริกากลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย FAO (1997) ได้รายงานปริมาณการผลิตกระต่ายของประเทศผู้ผลิตกระต่ายชั้นนำของโลกระหว่างปี 1990 – 2005 ดังตาราง 2

ตาราง 2 ปริมาณการผลิตกระต่ายของประเทศผู้ผลิตกระต่ายชั้นนำของโลก (ตัน)

Countries	1990	1995	2000	2005
China	96,000	268,690	370,650	500,680
Italy	210,030	209,800	221,000	225,000
France	93,000	91,200	84,600	87,200
Egypt	49,680	62,400	69,600	77,280
Spain	71,310	111,120	104,540	75,470
Czech Republic	-	33,800	38,350	40,360
Germany	33,600	34,030	33,980	34,150
Ukraine	-	19,400	13,900	13,460
Russia	17,280	11,200	6,500	8,480
Hungary	-	15,200	14,000	8,000

ที่มา : FAO (1997)

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ปริมาณการผลิตกระต่ายของโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยประเทศจีนมีปริมาณการผลิตสูงที่สุด รองลงมาคือ อิตาลีและฝรั่งเศส สำหรับในประเทศไทย ยังไม่เคยมีการสำรวจข้อมูลทางด้านการผลิตกระต่ายอย่างเป็นทางการ แต่ในปัจจุบัน การเลี้ยงกระต่ายก็มีแนวโน้มในการขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะในปี 2546 ทางมูลนิธิโครงการหลวง ได้เริ่มมีโครงการส่งเสริมให้เกษตรกรที่อยู่บนพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทยเลี้ยงกระต่าย ภายในครัวเรือนเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการทำการเกษตร ทำให้ปริมาณการผลิตและการบริโภคกระต่ายในประเทศไทยเพิ่มขึ้นด้วย

## 2.2 สถานภาพการผลิตกระท้ายในพื้นที่ฟาร์มสาธิตและฟาร์มของเกษตรกรในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวง

ในปัจจุบันได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงกระท้ายในพื้นที่ฟาร์มสาธิตและฟาร์มของเกษตรกรในเขตพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวงจำนวน 16 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แก่น้อย ชุนแปะ ดินตอก ทุงเริง ปังค่า ปางคะ พระบาทห้วยต้ม ม่อนเงาะ แม่หลอด แม่แฮ วัดจันทร์ ห้วยเสี้ยว อินทนนท์ ป่าเมี่ยง หนองเขียว และแม่สะเรียง มีจำนวนกระท้ายดังตาราง 3 และ 4

ตาราง 3 จำนวนกระท้ายในฟาร์มสาธิตภายในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	ฟาร์มสาธิตภายในศูนย์				รวม
	พ่อพันธุ์	แม่พันธุ์	ลูกกระท้าย	กระท้ายรุ่น	
1 แก่น้อย	2	12	15	39	68
2 ชุนแปะ	4	31	25	0	60
3 ดินตอก	4	9	0	3	16
4 ทุงเริง	2	21	10	3	36
5 ปังค่า	4	10	12	45	71
6 ปางคะ	10	67	38	0	115
7 พระบาทห้วยต้ม	0	0	0	0	0
8 ม่อนเงาะ	1	8	0	6	15
9 แม่หลอด	2	30	40	35	107
10 แม่แฮ	27	129	245	310	711
11 วัดจันทร์	27	82	24	105	238
12 ห้วยเสี้ยว	3	16	0	5	24
13 อินทนนท์	4	26	11	61	102
14 ป่าเมี่ยง	3	6	13	32	54
15 หนองเขียว	3	8	0	22	33
16 แม่สะเรียง	2	4	0	30	36
รวม	98	459	433	696	1,650

ที่มา : รายงานการประชุม คณะทำงานโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกระท้าย (2550) เอกสาร โรเนียว

ตาราง 4 จำนวนกระต่ายในฟาร์มเกษตรกรภายในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวง

ศูนย์พัฒนา โครงการหลวง	ฟาร์มเกษตรกร				รวม
	พ่อพันธุ์	แม่พันธุ์	ลูกกระต่าย	กระต่ายรุ่น	
1 แก่น้อย	4	11	4	10	29
2 ขุนแปะ	5	50	90	115	260
3 ดินตก	0	0	0	13	13
4 พุงเริง	1	3	0	15	19
5 ปังคำ	0	0	0	0	0
6 ปางคะ	8	85	60	254	407
7 พระบาทห้วยต้ม	23	96	134	108	361
8 ม่อนเงาะ	2	3	0	4	9
9 แม่หลอด	4	40	40	80	164
10 แม่แฮ	1	3	15	5	24
11 วัดจันทร์	0	0	0	109	109
12 ห้วยเสี้ยว	6	40	40	20	106
13 อินทนนท์	0	0	0	0	0
14 ป่าเมี่ยง	12	83	79	99	273
15 หนองเขียว	0	4	10	13	27
16 แม่สะเรียง	0	0	0	0	0
รวม	66	418	472	845	1,801

ที่มา : รายงานการประชุม คณะทำงานโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกระต่าย (2550) เอกสาร โรเนียว

### 2.3 ความสำคัญของการเลี้ยงกระต่าย

ธีระ (2534) ได้กล่าวไว้ว่า กระต่ายเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. กระต่ายเป็นสัตว์ที่มีความสามารถในการผลิตเนื้อสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอื่นๆ ในบรรดาสัตว์เศรษฐกิจด้วยกัน โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมแล้ว กระต่ายนับว่ามีประสิทธิภาพในการผลิตเนื้อต่อแม่สัตว์ 1 แม่สูงสุด โดยแม่กระต่าย 1 แม่ สามารถผลิตลูกกระต่ายคิดเป็นน้ำหนักเทียบเท่าวัวขนาดย่อม 1 ตัว ความสามารถในการผลิตเนื้อของกระต่ายจะเป็นรองก็เพียงไก่เท่านั้น สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากกระต่ายเป็นสัตว์ที่มีวงจรในการผลิตสั้นและให้ลูกต่อครอกในปริมาณมาก กระต่ายตั้งท้องเพียงประมาณ 1 เดือน และสามารถผสมพันธุ์ได้ทันทีหลังคลอด ดังนั้นในต่างประเทศที่เลี้ยงกระต่ายเป็นการค้าและมีระบบการจัดการที่ดี แม่กระต่าย 1 แม่สามารถให้ลูกได้ถึง 10–11 ครอกต่อปี โดยมีอัตราการให้ลูกเฉลี่ย 8 ตัวต่อครอก หรือคิดเป็นน้ำหนักตัวได้ประมาณ 300–350 กิโลกรัม ดังนั้นจึงนับได้ว่ากระต่ายเป็นสัตว์เลี้ยงที่สมควรได้รับความสนใจมากขึ้นชนิดหนึ่งในการใช้เป็นสัตว์ผลิตเนื้อเพื่อบริโภค

2. กระต่ายเป็นสัตว์ให้เนื้อที่มีรสชาติและคุณภาพดี เนื่องจากกระต่ายเป็นสัตว์ขนาดเล็ก เนื้อประกอบด้วยมัดกล้ามเนื้อที่มีขนาดเล็ก ดังนั้นเนื้อกระต่ายจึงมีความนุ่มและมีรสชาติดีโดยธรรมชาติ สามารถนำไปปรุงอาหารทุกประเภท และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ เนื้อกระต่ายมีคุณค่าทางอาหารสูงกว่าเนื้อสัตว์อื่นๆ อีกหลายชนิด เนื่องจากมีโปรตีนสูง และมีไขมันต่ำ โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับเนื้อหมูและเนื้อไก่ ซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทย การมีโปรตีนสูงไขมันต่ำ ทำให้เนื้อกระต่ายได้รับการแนะนำจากนักโภชนาการและวงการแพทย์ว่าเป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับคนอ้วนและผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้มีปัญหาเรื่องไขมันในเส้นเลือดสูง ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของโรคหัวใจ เนื่องจากเนื้อกระต่ายมีปริมาณโคเลสเตอรอลอยู่น้อย องค์ประกอบทางเคมีและคุณค่าทางอาหารของเนื้อกระต่ายแสดงดังตาราง 5

ตาราง 5 คุณค่าทางอาหารของเนื้อกระต่าย (100 กรัม)

	Loin	Hind Leg
Water, g	75	73.5
Protein, g	22.4	21.3
Fat, g	1.4	3.7
Energy, kcal	102	119
Cholesterol, mg	48	60
Iron, mg	1.13	1.34
Sodium, mg	37	47

ที่มา : Cavani *et al.* (2009)

3. กระต่ายเป็นสัตว์ที่ให้หนังและขนที่มีคุณภาพสูง และมีประสิทธิภาพในการผลิตขนสูง หนังและขนกระต่ายสามารถนำไปทำเครื่องนุ่งห่ม สิ่งประดิษฐ์ สิ่งทอ และเครื่องใช้ต่างๆ มากมาย และในกรณีของการเลี้ยงกระต่ายพันธุ์ขน (พันธุ์แองโกรา) เพื่อตัดขนกระต่ายขาย กระต่ายแองโกราที่มีน้ำหนักตัว 4 กิโลกรัม สามารถให้ขนได้เฉลี่ย 900 กรัมต่อปี หรือคิดเป็นผลผลิตขน 225 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม ในขณะที่แกะน้ำหนักตัว 65 กิโลกรัม ให้ขนได้เฉลี่ย 4.5 กิโลกรัม หรือคิดเป็นผลผลิตขนเพียง 69 กรัมต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม ดังนั้นกระต่ายพันธุ์ขนจึงมีประสิทธิภาพในการผลิตขนสูงกว่าแกะถึง 3 เท่า เมื่อเทียบต่อหน่วยน้ำหนักตัวเท่ากัน และ ขนกระต่ายจะเป็นขนที่มีคุณภาพดีเป็น Pure wool ถึง 95 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ขนแกะเป็น Pure wool เพียง 50 เปอร์เซ็นต์ ทำให้ขนกระต่ายขายได้ราคาแพงสูงสุดในบรรดาเส้นใยที่ใช้ในอุตสาหกรรมสิ่งทอและประมาณกันว่า 85 เปอร์เซ็นต์ ของผลิตภัณฑ์ขนที่ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มชั้นดี ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ ทำจากขนกระต่าย

4. กระต่ายเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย กินอาหารไม่เลือก สามารถเลี้ยงได้ทั้งใช้อาหารหยาบพวกเศษพืช หญ้าเป็นอาหารหลัก หรือเลี้ยงโดยใช้พวกอาหารขี้เป็นหลัก ทำให้การเลี้ยงกระต่ายสามารถกระทำได้ทั้งการผลิตขนาดเล็ก เลี้ยงเป็นอาชีพเสริมแบบการเลี้ยงหลังบ้าน ซึ่งใช้ต้นทุนน้อย หรือเลี้ยงขนาดใหญ่แบบฟาร์มทันสมัยเป็นการค้า ซึ่งให้ผลผลิตสูงแต่ต้องใช้เงินลงทุนมาก

5. กระต่ายเป็นสัตว์ที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนอาหารสูง เป็นผลทำให้มีต้นทุนการผลิตต่ำ จากผลการทดลองด้านอาหารกระต่ายของผู้เขียนและนักวิชาการอื่น ๆ ในประเทศไทยพบว่า ประสิทธิภาพในการเปลี่ยนอาหาร (ขี้) ของกระต่ายที่เลี้ยงลูกและกระต่ายขน มีค่าเฉลี่ย อยู่ในช่วง



2.6 – 2.7 ซึ่งจะเห็นว่าเป็นอัตราการเปลี่ยนอาหารที่มีประสิทธิภาพการผลิตสูง ทัดเทียมหรือด้อยกว่าไก่กระทงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

6. กระต่ายเป็นสัตว์ขนาดเล็กที่ใช้พื้นที่ในการเลี้ยงดูน้อย ใช้อาหารน้อยและใช้เวลาในการเลี้ยงจนถึงน้ำหนักเมื่อฆ่า สั้นกว่าสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้เลี้ยงสามารถขายได้เงินเร็วและใช้ประโยชน์จากโรงเรือนคุ้มค่ากว่าการเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ หลายชนิด รวมทั้งถ้าต้องการฆ่าบริโภคก็สามารถทำได้ง่ายและสะดวก และบริโภคได้หนึ่งมื้อโดยไม่ต้องกังวลกับการเก็บรักษา

7. มูลกระต่ายเป็นปุ๋ยที่มีคุณค่าอาหารต่อพืชสูง มูลกระต่ายเมื่อเปรียบเทียบกับมูลสัตว์อื่น ๆ นับว่าให้ธาตุอาหารสำหรับเป็นปุ๋ยได้สูง นอกจากนี้มูลกระต่ายยังมีข้อดีตรงเป็นปุ๋ยเย็น คือ ไม่เกิดความร้อนสูงและรวดเร็วเหมือนมูลสัตว์ประเภทอื่น ๆ รวมทั้งไม่มีกลิ่น และมีอินทรีย์วัตถุสูง ทำให้ใช้ง่ายไม่ก่อให้เกิดอาการใบไหม้หรือผลเสียแก่พืช รวมทั้งมูลกระต่ายยังใช้เป็นอาหารของปลาได้อย่างดี

8. การเลี้ยงกระต่ายสามารถกระทำร่วมกับการเกษตรอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ทั้งในแง่การเลี้ยงกระต่ายรวมกับการปลูกพืชเพื่อนำผลิตผล เศษเหลือจากพืชหรือหญ้าจากขอบไร่ปลายนามาเป็นอาหารกระต่าย หรือเลี้ยงกระต่ายร่วมกับเลี้ยงปลา โดยนำมูลกระต่ายและเครื่องในเศษเหลือจากการฆ่าและกระต่ายไปเป็นอาหารปลา ซึ่งมีการปฏิบัติกันอยู่ในประเทศไทย นอกจากนี้ ต่างประเทศยังมีการทำฟาร์มไส้เดือนควบคู่ไปกับการเลี้ยงกระต่าย โดยทำการเพาะเลี้ยงไส้เดือน ให้กินมูลและเศษหญ้า อาหารที่เหลือจากกระต่ายได้กรงกระต่ายเลย และขายไส้เดือนสำหรับใช้เป็นเหยื่อตกปลา หรือเพื่อประโยชน์อื่น ๆ Suc *et al.* (2000) พบว่า การใช้มูลกระต่ายเลี้ยงไส้เดือนพันธุ์แคลิฟอร์เนีย นั้น ไส้เดือนจะมีอัตราการเจริญเติบโตมากกว่าการเลี้ยงด้วยมูลวัวหรือกระบือ แต่น้อยกว่ามูลแพะ ดังตาราง 6

ตาราง 6 ปริมาณการกินมูลในการผลิตไส้เดือนและอัตราการเปลี่ยนมูลเป็นจำนวนไส้เดือน

	Goats	Rabbits	Buffaloes	Cattle	SE
feces, kg DM	85	108	77.6	72.3	3
earthworms, kg fresh	56.1	5.38	3.65	2.93	0.25
conversion rates, kg DM/kg fresh	14.7	18.2	21.6	28.3	0.6

ที่มา : ดัดแปลงจาก Suc *et al.* (2000)

9. กระต่ายเป็นสัตว์เลี้ยงที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้เลี้ยง เพราะเป็นสัตว์ขนาดเล็ก น่ารัก สะอาด สวยงาม ทำให้ผู้เลี้ยงบางคนนิยมเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงไว้ดูเล่นเพื่อความสวยงาม



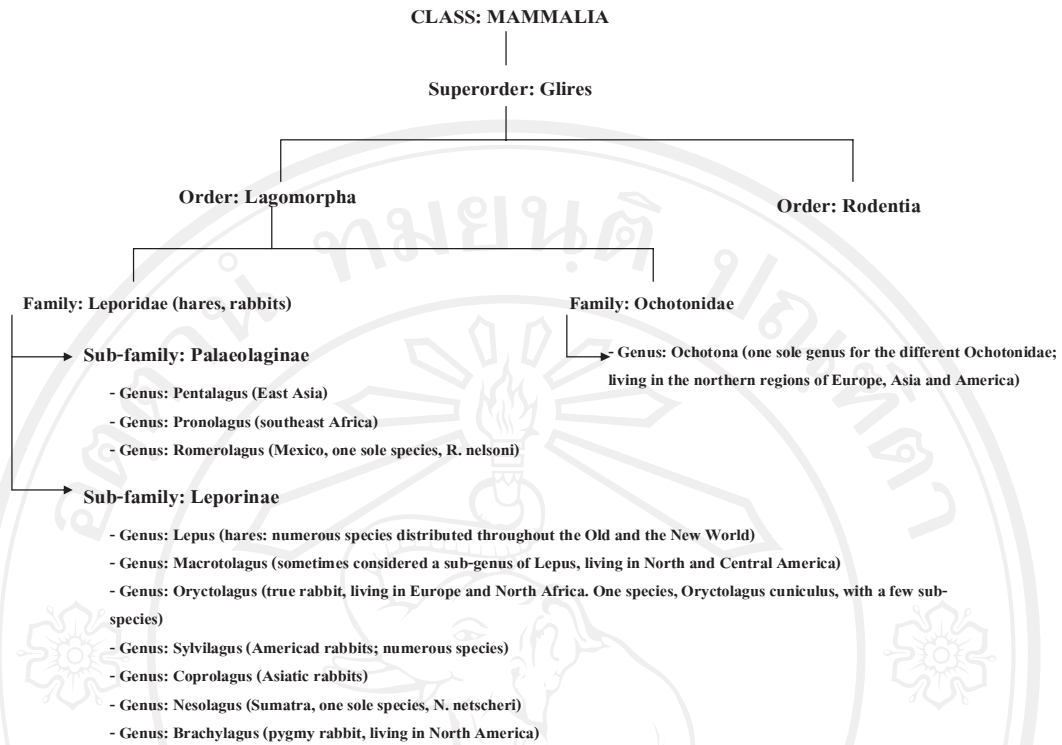
เป็นงานอดิเรก จนปัจจุบันทำให้นักผสมพันธุ์กระต่ายบางคน เปลี่ยนจุดมุ่งหมายจากการผสมพันธุ์กระต่ายเพื่อให้มีลักษณะดีในแง่สัตว์เศรษฐกิจมาผสมพันธุ์ให้มีลักษณะแปลก ๆ ใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการแสดง การประกวด และใช้เป็นสัตว์เลี้ยงสวยงามแทน เพราะราคาสัตว์ประเภทสวยงามนั้น มักจะมีราคาสูงกว่าสัตว์เศรษฐกิจ ทำให้ปัจจุบันเรามีพันธุ์กระต่ายสวยงามแปลก ๆ เกิดขึ้นมากมาย และก่อให้เกิดอาชีพเลี้ยงกระต่ายเพื่อใช้เป็นสัตว์เลี้ยงสวยงามอีกประเภท

10. ใช้เป็นสัตว์ทดลอง รวมทั้งเพื่อผลิตวัคซีน ซึ่งใช้ในวงการวิทยาศาสตร์และการแพทย์ เนื่องจากเป็นสัตว์ขนาดเล็ก เลี้ยงง่าย มีวงจรชีวิตสั้น โตไว ให้อูกดก และมีระบบการทำงาน ของอวัยวะหลายอย่างเหมือนกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทั้งหลาย ดังนั้นในการค้นคว้าวิจัย โดยเฉพาะ ทางด้านการแพทย์และชีววิทยา กระต่ายจึงได้รับความนิยมในการนำมาใช้เป็นสัตว์ทดลอง เพื่อศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เบื้องต้นก่อนที่จะนำมาใช้จริงกับมนุษย์

#### 2.4 การจัดจำแนกกระต่าย

ในอดีตกระต่ายถูกจัดอยู่ใน Order Rodentia ซึ่งเป็นกลุ่มสัตว์ฟันแทะประเภทหนู แต่ปัจจุบัน ถูกเปลี่ยนใหม่ ถูกจัดอยู่ใน Order Lagomorpha เนื่องจากพบว่า กระต่ายเป็นสัตว์ที่มีฟันตัดหรือฟันแทะ (Incisor) 6 ซี่ แทนที่จะมี 4 ซี่ เหมือนสัตว์ในกลุ่ม Rodent ทั่วไป โดยฟันที่เพิ่มขึ้น 2 ซี่เป็นตุ่มเล็ก ๆ มีลักษณะกลม ไม่มีควมคม และอยู่ด้านหลังของฟันตัดทางขากรรไกรด้านบน

กระต่ายสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กระต่ายกลุ่ม Hare ซึ่งถือว่าเป็นกระต่ายป่า จริง ๆ และกระต่ายกลุ่ม Rabbit ซึ่งถือว่าเป็นกระต่ายบ้าน (Domestic Rabbit) กระต่ายบ้านที่เลี้ยงกันอยู่ทั่วไป มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Oryctolagus cuniculus* และมีชื่อสามัญว่า European Rabbits หรือ True Rabbits ซึ่งจำแนกได้ดังภาพ 1

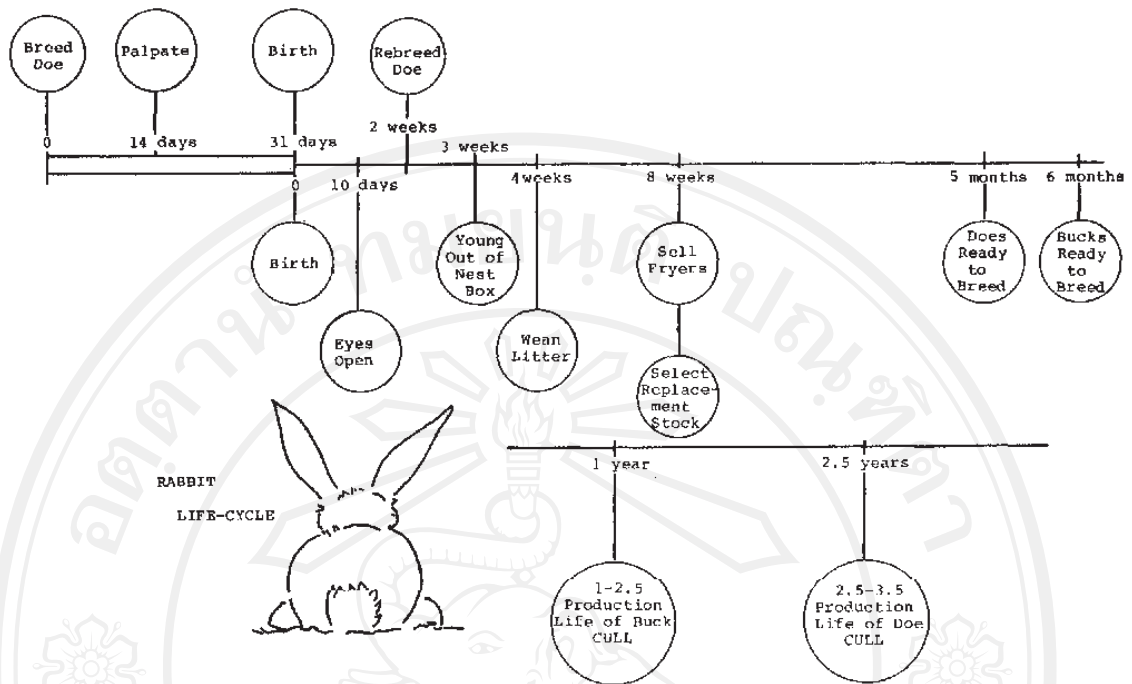


ภาพ 1 การจัดจำแนกประเภทกระต่าย

ที่มา : Grasse *et al.* (1955)

### วัฏจักรและวงจรการผลิตกระต่าย

กระต่ายมีช่วงชีวิตเฉลี่ยประมาณ 5 ปี อายุของกระต่ายที่เหมาะสมและมีความพร้อมในการผสมพันธุ์คืออายุประมาณ 5 – 7 เดือน โดยกระต่ายเพศเมียจะมีวงรอบการเป็นสัด 16 – 18 วัน และจะยอมรับการผสม 12–14 วัน การผสมพันธุ์กระต่ายจะต้องคัดเลือกทั้งพ่อและแม่พันธุ์ที่มีสายเลือดและพันธุ์ประวัติที่ดี ร่างกายสมบูรณ์ ไม่อ้วนหรือผอมจนเกินไป หลังจากที่แม่กระต่ายผสมติดแล้วจะอุ้มท้อง 29–35 วัน แต่โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 31 วัน เมื่อลูกกระต่ายคลอด แม่กระต่ายจะเลี้ยงลูก 4–8 สัปดาห์ และหลังจากนั้น 2–7 วันก็สามารถนำมาผสมพันธุ์ใหม่ได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของสภาพร่างกายของแม่กระต่ายด้วย สำหรับลูกกระต่ายแรกคลอดนั้นจะไม่มีขนปกคลุม หูติบ ไม่ลืมตา แต่หลังจากนั้น 10 วัน ลูกกระต่ายจะมีขนขึ้นปกคลุมทั่วทั้งตัว สามารถลืมตาได้ และเมื่อลูกกระต่ายอายุ 15 วัน สามารถเดินออกจากรังคลอดและเริ่มกินอาหารแข็งได้ ลูกกระต่ายอายุ 21 วันสามารถกินอาหารแข็งได้ ลูกกระต่ายจะหย่านมเมื่ออายุ 4–8 สัปดาห์ สามารถนำไปเลี้ยงขุนได้ ดังแสดงในภาพ 2



ภาพ 2 วงจรการผลิตระต่าย

ที่มา : Nellum (1998)

## 2.5 ความต้องการสารอาหารของกระต่าย

**2.5.1 ความต้องการน้ำ** น้ำมีความสำคัญต่อปริมาณการกินอาหารของกระต่าย โดยถ้าจำกัดปริมาณการกินน้ำ กระต่ายจะมีปริมาณการกินอาหารลดลงด้วย โดยปกติแล้ว กระต่ายจะกินน้ำประมาณ 100 – 600 ml ต่อวัน หรือ 50 – 100 ml/kg BW (University of Wisconsin, 2006)

**2.5.2 ความต้องการโปรตีน** กระต่ายเป็นสัตว์ที่เจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วจึงมีความต้องการโปรตีนและกรดอะมิโนที่มีคุณภาพดี สำหรับกระต่ายจะมีพฤติกรรมการกินมูลของตัวเอง (Coprophagy) โดยมูลของกระต่ายนั้นมี 2 ชนิด คือ มูลแข็งทั่วไปซึ่งถูกสร้างจากลำไส้ใหญ่ และมูลอ่อนซึ่งถูกสร้างจากส่วนของไส้ติ่ง (Caecum) ดังภาพ 3 (McNitt *et al.*, 1996) พฤติกรรมการกินมูลของกระต่ายเกิดเนื่องมาจากกระต่ายมีความต้องการวิตามินบีรวม ซึ่งวิตามินบีรวมนั้นเกิดจากการสังเคราะห์ของจุลินทรีย์ที่อยู่ภายในไส้ติ่งแล้วขับออกมากับมูลอ่อน เมื่อกระต่ายกินมูลอ่อน ก็จะได้รับวิตามินดังกล่าวรวมไปถึงโปรตีนจากจุลินทรีย์ด้วย (Samkol, 2009) และจากรายงานของ Lukefahr (1992) กล่าวว่า การกินมูลอ่อนของกระต่ายทำให้กระต่าย

ได้รับสารอาหารส่วนที่เหลือจากการย่อยและการดูดซึมของลำไส้ เช่น วิตามิน เค และ วิตามิน บี รวมไปถึงโปรตีนจากจุลินทรีย์ซึ่งไม่มีในอาหาร โดยปกติแล้ว กระจ่ายที่ให้ผลผลิต เช่น กระจ่ายระยะให้นม แม่กระจ่ายตั้งท้อง หรือ กระจ่ายขุนมีความต้องการโปรตีนมากกว่ากระจ่ายที่ไม่ได้ให้ผลผลิต กระจ่ายระยะให้นมและแม่กระจ่ายตั้งท้องมีความต้องการโปรตีน 17 – 18 เปอร์เซ็นต์ กระจ่ายขุนมีความต้องการโปรตีนประมาณ 16 เปอร์เซ็นต์ และกระจ่ายที่ไม่ให้ผลผลิต 13 เปอร์เซ็นต์ (NRC, 1977) ถึงแม้ว่ากระจ่ายจะมีระบบการหมักอาหารที่ไส้ตันซึ่งคล้ายกับการหมักในสัตว์เคี้ยวเอื้อง แต่โปรตีนและกรดอะมิโนที่จำเป็นส่วนใหญ่ เป็นโปรตีนที่แท้จริงซึ่งได้มาจากอาหาร สารประกอบไนโตรเจนที่ไม่ใช่โปรตีน (NPN) เช่น ยูเรียนั้นไม่สามารถแทนที่โปรตีนที่แท้จริงได้ เนื่องจาก NPN นั้นจะถูกดูดซึมอย่างรวดเร็วและจุลินทรีย์ภายในไส้ตันก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ Cheeke (1994) รายงานว่า ยูเรียจะเปลี่ยนเป็นแอมโมเนียภายในกระเพาะอาหารและจะถูกดูดซึมทำให้เกิดพิษ และเป็นผลฟกช้ำภายในตับหรือไตได้



ภาพ 3 ลักษณะมูลอ่อน (ก) และมูลแข็ง (ข) ของกระจ่าย  
ที่มา : Soaring Eagles Scout Group. (1998)

**2.5.3 ความต้องการพลังงาน** พลังงานที่ใช้ในการเจริญเติบโตนั้นได้มาจากสารอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตและไขมันเล็กน้อย กระจ่ายขุนและแม่กระจ่ายวัยเจริญพันธุ์สามารถปรับระดับการได้รับพลังงานได้ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับพลังงานที่มีอยู่ในอาหาร ตามที่ FAO (1997) กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วกระจ่ายต้องการพลังงานจากอาหารประมาณ 2,200–3,200 kcal DE/kg ซึ่งขึ้นอยู่กับอายุ

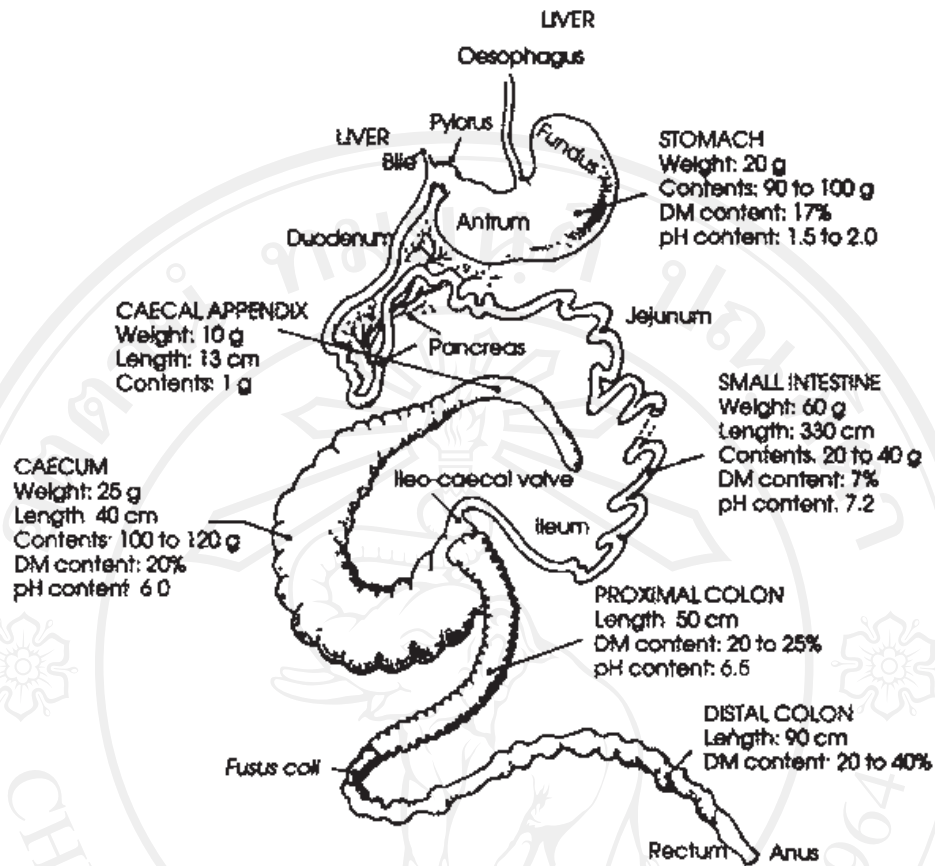
และระยะเวลาให้ผลผลิตด้วย โดยระยะต่ำระยะให้นมและระยะต่ำขุนจะต้องการพลังงานมากกว่า ระยะต่ำที่ไม่ได้ให้ผลผลิต ระดับพลังงานที่มีอยู่ในอาหารมีผลต่อระดับของการกินมูลอ่อน การได้รับอาหารที่มีพลังงานต่ำจะทำให้การกินมูลอ่อนเพิ่มขึ้น แต่ถ้าในอาหารมีพลังงานสูง การกินมูลก็จะลดลงด้วย (Irlbeck, 2001) นอกจากนี้ ระยะต่ำระยะตั้งท้องและระยะให้นมจะมีอัตราการกินมูลอ่อนที่สูงเพื่อเพิ่มปริมาณ โภชนะให้ร่างกาย (Lorente *et al.*, 1988)

แป้งถือเป็นแหล่งพลังงานหลักสำหรับระยะต่ำ และ กรดไขมันระเหยได้ (VFA) เกือบทั้งหมดถูกสร้างขึ้นจากส่วนประกอบที่เป็นแป้งในอาหาร (Cheeke, 1994) การได้รับแป้งในปริมาณมากเกินไปจะส่งผลเสียต่อการทำงานของจุลินทรีย์ในไส้ตัน อาหารที่มีแป้งเป็นส่วนประกอบในปริมาณมากจะไม่สามารถย่อยได้หมดภายในลำไส้เล็ก แป้งส่วนที่เหลือจะเป็นแหล่งอาหารที่ดีมากสำหรับการหมักย่อยโดยจุลินทรีย์จนทำให้ประชากรจุลินทรีย์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนประชากรของจุลินทรีย์ในไส้ตันไม่มีความสมดุล ทำให้จำนวนแบคทีเรียที่สร้างสารพิษมีมากกว่าแบคทีเรียที่ย่อยเยื่อใย สารพิษที่ถูกสร้างจากแบคทีเรียพวกนี้มีผลทำให้เกิดโรคลำไส้อักเสบ และสามารถตายได้

#### 2.5.4 ความต้องการเยื่อใย

ระยะต่ำเป็นสัตว์กระเพาะเดี่ยวที่กินพืชเป็นอาหาร โดยมีส่วนของไส้ตันและลำไส้ใหญ่ส่วนต้นซึ่งมีจุลินทรีย์อาศัยอยู่ ช่วยในการหมักย่อยอาหาร คล้ายกับสัตว์กระเพาะรวม โดยระบบทางเดินอาหารของระยะต่ำแสดงไว้ดังภาพ 4 ในสภาพธรรมชาติระยะต่ำสามารถเลือกกินอาหารได้ตามความต้องการซึ่งระบบย่อยอาหารของระยะต่ำสามารถที่จะย่อยอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตทั้งที่อยู่ในรูปปกติและคาร์โบไฮเดรตเชิงซ้อนได้ (Leng, 2006) ดังนั้นอาหารประเภทเยื่อใยมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในการเจริญเติบโต ตั้งท้องรวมไปถึงระยะต่ำที่ไม่ได้ให้ผลผลิต โดยทั่วไปแล้วควรได้รับเยื่อใยในปริมาณ 12 – 14 เปอร์เซ็นต์ของอาหารทั้งหมด ในระยะต่ำระยะให้นม ควรได้รับเยื่อใยในปริมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ ของอาหารทั้งหมด อาหารที่มีเยื่อใยหยาบต่ำกว่า 6 เปอร์เซ็นต์อาจมีผลทำให้ระยะต่ำเกิดการท้องเสียได้





Note: Numerical values are those observed in the New Zealand White breed, aged 12 weeks, fed a complete balanced pelleted feed.

ภาพ 4 ระบบทางเดินอาหารของกระต่าย

ที่มา : FAO. (1997)

โดยปกติแล้วสารอาหารประเภทเยื่อใยเป็นแหล่งที่สำคัญในการผลิตกรดไขมันที่ระเหยได้ (VFA) ที่ใช้เป็นแหล่งพลังงานเช่นเดียวกับสัตว์กระเพาะรวม แต่อย่างไรก็ตาม เยื่อไຍก็ยังคงมีคุณค่าทางอาหารต่ำ ถึงแม้จะมีส่วนสำคัญในการขนส่งในระบบย่อยอาหารและป้องกันการเกิดปัญหาในระบบย่อยอาหารก็ตาม ในกระต่ายนั้น เอนไซม์ในระบบย่อยอาหารไม่สามารถที่จะย่อยเยื่อใยได้ แต่เยื่อใยจะถูกย่อยโดยเอนไซม์จากจุลินทรีย์แทน โดยจะเป็นพวกแบคทีเรียที่ย่อยเซลลูโลส แบคทีเรียพวกนี้สามารถย่อย ผงนังเซลล์ และ โพลีแซคคาไรด์ในพืชได้ ซึ่งเป็นแบคทีเรียกลุ่มหลักสามารถพบได้ทั่วไปบริเวณไส้ติ่ง

Cheeke (1974) รายงานว่ากระต่ายสามารถย่อย Acid Detergent Fiber (ADF) จากบาร์เลย์ได้ถึง 26.6 เปอร์เซ็นต์ และความสามารถในการย่อยเยื่อใยได้ของกระต่ายนั้นมีค่าแตกต่างกันมากคือ ตั้งแต่ 8.1 - 51.8 เปอร์เซ็นต์ Schurg *et al.* (1976) พบว่าสัมประสิทธิ์ในการย่อยได้ของกระต่ายสำหรับ ADF

25 เปอร์เซ็นต์ และส่วนประกอบของผนังเซลล์ (cell wall constituents; CWC) 36.7 เปอร์เซ็นต์ ในต้นข้าวโพด ทั้งต้นที่อัดเม็ดเลี้ยงกระต่าย ในทำนองเดียวกัน Slade and Hintz (1969) รายงานว่ากระต่ายสามารถที่จะย่อย เยื่อใยจากถั่วอัลฟาฟาได้ถึง 18.1 เปอร์เซ็นต์ และ Fomesbeck *et al.* (1974) รายงานว่ากระต่ายสามารถย่อย เซลลูโลสได้ 16.1 เปอร์เซ็นต์และ เฮมิเซลลูโลส 24.7 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้แล้ว อาหารเยื่อใยที่กระต่าย ย่อยไม่ได้นั้นมีความจำเป็นสำหรับกระต่ายคือ ทำให้ระบบทางเดินอาหารของกระต่ายมีกิจกรรมตามปกติ Davidson and Spreadbury (1975) รายงานว่า ถ้าอาหารกระต่ายมีเยื่อใยต่ำกว่า 6 เปอร์เซ็นต์ จะทำให้ กระต่ายมีอาการท้องร่วงเกิดขึ้น ในทำนองเดียวกัน Lebas (1975) รายงานว่าถ้าอาหารกระต่าย มีเยื่อใยต่ำกว่า 12 เปอร์เซ็นต์ จะทำให้กระต่ายเกิดอาการท้องร่วงขึ้น Hoover and Heitmann (1972) ได้ศึกษาถึงความสามารถในการใช้เยื่อใยพวก ADF ในกระต่ายและ รายงานว่า กระต่ายที่เลี้ยงด้วย ADF 29.4 เปอร์เซ็นต์ จะให้อัตราการเจริญเติบโตและเปอร์เซ็นต์การย่อยได้ของวัตถุแห้ง และ พลังงานต่ำกว่ากระต่ายที่เลี้ยงด้วยอาหารที่มี ADF 14.7 เปอร์เซ็นต์ แต่กระต่ายที่เลี้ยงด้วยอาหาร เยื่อใยสูงจะทำให้ความจุของไส้ติ่งเพิ่มขึ้นสูงกว่ากระต่ายที่เลี้ยงด้วยอาหารเยื่อใยต่ำ

**2.5.5 ความต้องการวิตามินและแร่ธาตุ** กระต่ายต้องการวิตามินและแร่ธาตุในปริมาณ ที่น้อยแต่ก็ยังมีผลสำคัญในระบบการทำงานของร่างกาย อาหารคุณภาพดีจะมีวิตามินและแร่ธาตุ เพียงพอ แต่กระต่ายระยะตั้งท้องและให้นมอาจต้องการการเสริมแร่ธาตุและวิตามินเพื่อใช้ในการ ผลิตน้ำนม เนื้อเยื่อกล้ามเนื้อ และกระดูกสำหรับลูกกระต่าย (FAO, 1997)

## 2.6 อาหารกระต่าย

อาหารสำหรับใช้เลี้ยงกระต่าย โดยทั่ว ๆ ไปสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

**2.6.1 อาหารหยาบ** หมายถึง อาหารที่มีเยื่อใยสูง มีโภชนะที่ถูกย่อยและใช้ประโยชน์ได้ต่ำ อาหารประเภทนี้มีลักษณะฟาม มีปริมาณมากเนื่องจากมีเนื้อสารอาหารต่าง ๆ ต่อหน่วยน้ำหนัก น้อย ได้แก่พวกพืชต่าง ๆ อาหารหยาบยังแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ อาหารหยาบสด ได้แก่ พืชสด และพืชหมัก และอาหารหยาบแห้ง ได้แก่ พวกหญ้าแห้ง พืชแห้งต่าง ๆ โดยกระต่ายมีความสามารถ ในการใช้อาหารหยาบทั้ง 2 แบบได้เป็นอย่างดี โดยอาหารหยาบสดที่ใช้เลี้ยงกระต่ายได้แก่

- หญ้าเกือบทุกชนิดและรวมไปถึงใบไม้ซึ่งเป็นกลุ่มพืชตระกูลหญ้าชนิดหนึ่ง แต่ที่นิยมกัน มากได้แก่ หญ้าขน เนื่องจากเป็นหญ้าที่หาง่ายและมีความน่ากินสูง



หญ้าเนเปียร์ (Napier grass) หญ้าเนเปียร์เป็นหญ้าในกลุ่ม Pennisetum มีทั้งหมดประมาณ 120-130 ชนิด ซึ่งเป็นพืชพื้นเมืองของแอฟริกาเขตร้อนรวมถึงกึ่งร้อน และอินเดีย ปัจจุบันแพร่กระจายทั่วไปในเขตร้อนและกึ่งร้อนของโลก มีอยู่หลายชนิดที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ และเป็นวัชพืชที่ร้ายแรงของเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ หญ้าในสกุลนี้ได้นำเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2472 (สายัณห์, 2547) หญ้าเนเปียร์ เป็นหญ้าเขตร้อนที่มีอายุหลายปี มีทรงต้นเป็นกอตั้งตรงคล้ายอ้อย ขยายพันธุ์ด้วยท่อนพันธุ์ เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนปนทรายถึงดินเหนียว ถ้าปลูกในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง และมีการให้น้ำชลประทานจะได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพดี หญ้าเนเปียร์มีหลายสายพันธุ์ คือ หญ้าเนเปียร์ธรรมดา (*Pennisetum purpureum*) หญ้าเนเปียร์แคระ (*P. purpureum* cv. Mott) และหญ้าเนเปียร์ลูกผสม (*P. purpureum* x *P. americanum*) ซึ่งมีสองสายพันธุ์ คือ เนเปียร์ยักษ์ (King grass) และบาน่า (Bana grass) หญ้าเนเปียร์เริ่มตัดใช้ประโยชน์ครั้งแรกเมื่ออายุ 60 - 70 วัน และตัดครั้งต่อไปทุก 30 - 45 วัน หญ้าเนเปียร์ที่ปลูกในเขตชลประทานที่มีการให้น้ำได้ ใน 1 ไร่จะให้ผลผลิตน้ำหนักแห้ง 3 - 4 ตันต่อไร่ (กรมปศุสัตว์, 2545) สายัณห์ (2547) กล่าวว่าหญ้าเนเปียร์ธรรมดา (*Pennisetum purpureum*) รูปพรรณสัณฐาน เป็นหญ้าประเภทกอตั้งมีอายุยืนนานหลายปี ลำต้นมีขนาดใหญ่ แข็งแรง ประกอบด้วยลำต้นใต้ดินสั้นๆ และลำต้นที่ตั้งตรงขึ้นไปสูง 2-6 เมตร โดยแต่ละต้นจะมีจำนวนข้อประมาณ 15-20 ข้อ ใบ มีสีเขียวอ่อน ยาว 70-90 เซนติเมตร กว้าง 2-3 เซนติเมตร และมีเส้นกลางใบขนาดใหญ่ กาบใบมีขนเล็ก ๆ นุ่มมือ ถิ่นใบมีขนเล็ก ๆ สีขาวแข็ง ไม่มีเชื้อราใบช่อดอกแบบ contracted panicle ทำให้มองคล้าย spike ยาวรูปทรงกระบอก ดอกย่อย อาจอยู่เดี่ยวหรือรวมกัน 2-3 กลุ่ม มีหางยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ช่อดอกมีสีเหลือง ยาว 15-22 เซนติเมตร. หนา 2-3 ซม. หญ้าเนเปียร์ธรรมดาติดเมล็ดน้อยมาก เมล็ดมีขนาดเล็กและมักไม่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงต้องขยายพันธุ์ด้วยส่วนของต้นเพียงอย่างเดียว แหล่งที่ปลูกหญ้าเนเปียร์ธรรมดามีปลูกในฟาร์มเกษตรกรบางรายในทุกภาคของประเทศ แต่ไม่ทราบจำนวนปลูกที่แน่นอน การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ปรับตัวได้ดีในบริเวณที่มีฝนตกเฉลี่ย 1,000 มิลลิเมตรต่อปี เจริญเติบโตได้ดีในช่วงอุณหภูมิ 25-40 องศาเซลเซียส หญ้าเนเปียร์ธรรมดาทนแล้งได้ดีเนื่องจากมีระบบรากลึกแข็งแรงและหยั่งลึกลงไปดิน ดินที่ปลูกหญ้าเนเปียร์ธรรมดาควรเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง มีการระบายน้ำดี ไม่ชอบน้ำท่วมขังและไม่ทนทานต่อสภาพน้ำค้างแข็ง หญ้าเนเปียร์ทนทานต่อการถูกไฟเผาและบริเวณที่มีร่มเงาได้พอสมควร จัดเป็นพืชวันสั้น เริ่มออกดอกประมาณเดือนกันยายน ผลผลิตและคุณค่าทางอาหาร ในบริเวณอำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมาพบว่าหญ้าเนเปียร์ให้ผลผลิตสูงกว่าหญ้าชนิดอื่นที่ใช้ทดลองจำนวน 30 ชนิด โดยให้ผลผลิต 30 ตัน (น้ำหนักแห้งต่อไร่) ต่อการตัด 6 ครั้ง โดยมีระยะห่างระหว่างการตัดแต่ละครั้ง 40 วัน ระยะที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดอยู่ระหว่างเดือนกันยายนถึงตุลาคมหลังจากนั้น การเจริญเติบโตจะ

ลดลงในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตจะมีความสัมพันธ์กับปริมาณน้ำฝนที่ได้รับ ในบริเวณอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมภายใต้สภาพมีการให้น้ำและปุ๋ยในโตรเจน พบว่า หญ้าเนเปียร์ให้ผลผลิตสูงสุด 20.3 ตันต่อไร่ ภายหลังจากตัดครั้งแรก 16 สัปดาห์ โดยมีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุด 764 กิโลกรัมต่อไร่ต่อวันระหว่างสัปดาห์ที่ 6-8 ภายใต้สภาพการตัดบ่อยครั้ง ทุกๆ 3 สัปดาห์ หญ้าเนเปียร์ให้ผลผลิตน้ำหนักแห้งรวม 13 ตันต่อไร่จากการตัดทั้งหมด 9 ครั้งโดยประกอบด้วยผลผลิตใบและลำต้น 8 และ 5 ตันต่อไร่ตามลำดับความคงทนต่อการตัดและการแทะเล็ม ทนทานต่อการตัด และการแทะเล็มได้ดีพอสมควร แม้ว่าจะตัดในระดับชิดดิน ถ้าปล่อยให้ระยะการตัดยาวนาน 30-40 วัน และในการศึกษาของ Mikled *et al.* (1994) รายงานว่า หญ้าเนเปียร์ที่ตัดครั้งแรกโดยไม่ได้ใส่ปุ๋ยคอกให้ผลผลิตน้ำหนักแห้ง 3.3 ตันต่อไร่ และหญ้าเนเปียร์ที่ใส่ปุ๋ยจากบ่อก๊าซชีวภาพให้ผลผลิตน้ำหนักแห้ง 5.1 ตันต่อไร่ คุณค่าทางอาหารสัตว์ของหญ้าเนเปียร์ตัดทุก 30 วัน มีโปรตีน 10 - 12 เปอร์เซ็นต์ เยื่อใย ADF ประมาณ 37 เปอร์เซ็นต์ และเยื่อใย NDF ประมาณ 64 เปอร์เซ็นต์ หญ้าเนเปียร์นำไปใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น ตัดให้กินสด และทำหญ้าหมัก (กรมปศุสัตว์, 2545)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved

ตาราง 7 ส่วนประกอบทางเคมีของหญ้าเนเปียร์ (เปอร์เซ็นต์ วัตถุแห้ง)

ส่วนประกอบ	เนเปียร์	เนเปียร์แคระ	เนเปียร์ยักษ์
วัตถุแห้ง (dry matter)	19.55	20.20	24.32
โปรตีน (crude protein)	10.11	12.14	10.80
เยื่อใยหยาบ (crude fiber)	25.51	26.19	28.62
ไขมัน (ether extract)	1.97	1.84	1.93
เถ้า (ash)	19.00	17.92	14.90
Nitrogen free extract	30.25	31.58	33.29
เยื่อใยที่ละลายในกรด (acid detergent fiber)	40.88	39.81	40.37
เยื่อใยที่ละลายในด่าง (neutral detergent fiber)	61.34	59.95	61.21
Lignin	3.11	3.54	3.66
Hemi-cellulose	20.36	20.13	21.9
Cellulose	27.74	28.21	29.59

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมปศุสัตว์ (2547), ศศิธร และคณะ (2535)

- พืชตระกูลถั่วต่าง ๆ ใช้ได้เกือบทุกชนิด รวมทั้งใบไมยราพ ใบแค ใบทองหลาง ยกเว้น พืชตระกูลถั่วบางชนิดที่อาจมีความน่ากินต่ำ พืชตระกูลถั่วบางชนิดอาจมีสารพิษ เช่น ใบกระถิน ไม่ควรให้กระต่ายกินสดมากเกินไป ควรให้ในลักษณะแห้งจะปลอดภัยกว่า พืชตระกูลถั่วมีข้อดีตรงที่มีคุณค่าทางอาหารสูงกว่าหญ้าเนื่องจากมีโปรตีนมากกว่า แต่การให้ถั่วโดยเฉพาะส่วนใบอ่อนและยอดอ่อนในระดับสูงเกินไปก็อาจก่อให้เกิดปัญหาท้องอืด (Bloat) ในกระต่ายได้

- พวกเศษผักและใบพืชที่เหลือใช้จากการเพาะปลูกหรือเหลือขาย เช่น พวกใบผัก เศษผักต่าง ๆ ใบข้าวโพด ใบมันสำปะหลัง ใบปอ ใบมันเทศ ใบอ้อย อาหารพวกนี้ใช้เลี้ยงกระต่ายได้ดี แต่สิ่งที่จะต้องระวังคือ ปัญหาขาม่าแมลงและสารพิษที่ตกค้างอยู่

- พวกพืชน้ำต่าง ๆ เช่น ผักตบชวา ผักบุ้ง แหนต่าง ๆ รวมทั้งต้นกล้วย แต่พืชพวกนี้มีข้อด้อยตรงที่มีน้ำอยู่สูงมากทำให้มีเนื้อของสารอาหารอยู่น้อย

- พวกวัสดุเศษเหลือจากโรงงานและครัวเรือน เช่น เปลือกผลไม้ เปลือกผักข้าวโพดและเศษเหลือจากโรงงานอาหารกระป๋องต่าง ๆ กากมะพร้าว กากเต้าหู้ สามารถนำมาเลี้ยงกระต่ายได้ดี เช่น ผักกาดหอมห่อและกะหล่ำปลีนิยมปลูกมากบริเวณพื้นที่สูง อากาศเย็น ซึ่งเกษตรกรที่อยู่บนเขตพื้นที่สูงสามารถปลูกได้ทั้งปี โดยผลผลิตส่วนใหญ่ที่ได้จะถูกจัดส่งไปยังมูลนิธิโครงการหลวงเพื่อทำการคัดและบรรจุและนำไปจำหน่ายต่อไป โดยในแต่ละวันจะมี

เศษผักกาดหอมห่อที่คั่วทิ้งเป็นจำนวนมากซึ่งอาจส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมในภายหลังได้ (โชค และคณะ, 2547) การศึกษาการนำเศษผักกาดหอมห่อและเศษกะหล่ำปลีที่เหลือทิ้งจากมูลนิธิโครงการหลวงนำมาเป็นอาหารหยาบร่วมกับการเสริมด้วยพืชอาหารสัตว์ชนิดอื่น ๆ อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพการผลิตของกระต่ายได้

**ผักกาดหอมห่อ** (Head lettuce) ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lactuca sativa L.* (คณัย, 2545) เป็นพืชผักที่จัดอยู่ในตระกูลคอมโพสิที (Compositae) เช่นเดียวกับทานตะวัน เบญจมาศและอาติโชก (Artichoke) มีลักษณะทางพฤกษศาสตร์ใกล้เคียงกับพันธุ์ป่า (*L. scariola Torner*) ซึ่งเป็นวัชพืช ผักกาดหอมห่อต้องการอากาศเย็นในช่วงการเจริญเติบโต อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 12.8 - 15.6 องศาเซลเซียส และปลูกมากในพื้นที่ที่ฤดูร้อนมีอากาศเย็น (cool summer) และฤดูหนาวไม่เย็นจัดจนเกินไป (wild winter) แหล่งปลูกสำคัญ เช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนีย นิวยอร์ก อริโซนา และนิวเจอร์ซีย์ ของสหรัฐอเมริกา แลงคาเชีย (Lancashire) และหุบเขาเทม (Thames) ของอังกฤษ และหุบเขาไรน์ (Rhine) ของเนเธอร์แลนด์และเยอรมัน เป็นต้น สำหรับประเทศไทยนิยมปลูกกันในบริเวณที่สูงบนภูเขาตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และเพชรบูรณ์ เนื่องจากสภาพอากาศบนที่สูงนั้นมีอุณหภูมิใกล้เคียงกับที่ผักกาดหอมห่อต้องการ ผักกาดหอมห่อเป็นผักชนิดหนึ่งที่มีคุณค่าทางอาหาร โดยเป็นแหล่งของวิตามินและเกลือแร่ ซึ่งปริมาณจะผันแปรขึ้นอยู่กับชนิด พันธุ์ โครงสร้าง และความแก่อ่อนของพืช สำหรับปริมาณสารอาหารบางชนิดของผักกาดหอม ดังตาราง 8

ตาราง 8 ปริมาณสารอาหารบางชนิดของผักกาดหอมห่อ

ชนิด	น้ำ (เปอร์เซ็นต์)	วิตามินซี (มก.ต่อ100 กรัม)	วิตามินเอ (I.U.ต่อ100 กรัม)	แคลเซียม (มก.ต่อ100 กรัม)
ชนิดที่ห่อหุ้มลักษณะกลม	94-95	6-10	330-540	20-22
ชนิดที่ห่อหุ้มหลวมๆ ลักษณะกลม	94-95	8	930	68
ชนิดที่ห่อหุ้มลักษณะยาว และชนิดที่ไม่ห่อหุ้ม	94-95	18	1900	68

ที่มา : ยงยุทธ (2535)

ผักกาดหอมห่อมีองค์ประกอบของวัตถุแห้ง 7.25 เปอร์เซ็นต์ โปรตีน 16.13 เปอร์เซ็นต์ ไขมัน 4.96 เปอร์เซ็นต์ เยื่อใย 17.65 เปอร์เซ็นต์ เถ้า 11.59 เปอร์เซ็นต์ คาร์โบไฮเดรตประเภทที่ย่อยได้ง่าย (nitrogen free extract) 49.65 เปอร์เซ็นต์ เยื่อใยที่ละลายในกรด (acid detergent fiber) 26.34 เปอร์เซ็นต์ และ เยื่อใยที่ละลายในด่าง (neutral detergent fiber) 29.10 เปอร์เซ็นต์ (โชค และคณะ, 2547) องค์ประกอบทางเคมีของเศษผักกาดหอมห่อ มีปริมาณวัตถุแห้งน้อยเมื่อเทียบกับผักชนิดอื่น ซึ่งเศษผักกาดหอมห่อมีวัตถุแห้งประมาณ 3.9 – 7.9 เปอร์เซ็นต์ ใบกะหล่ำ 5.3 – 13.6 เปอร์เซ็นต์ ใบกะหล่ำดอก 9.1 – 11 เปอร์เซ็นต์ ใบผักกาดขาว 87 เปอร์เซ็นต์ และ ผักบุ้ง 6.2 – 13.9 เปอร์เซ็นต์ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบหลักของเศษผักกาดหอมห่อ คือ น้ำ ซึ่งมีปริมาณมากเมื่อคิดจากน้ำหนักสด ส่วนปริมาณโปรตีนเมื่อคิดในรูปวัตถุแห้งพบว่ามีปริมาณน้อยกว่าผักชนิดอื่นๆ ดังตาราง 9

ตาราง 9 องค์ประกอบทางเคมีของผักกาดหอมหัวและผักชนิดต่าง ๆ

	DM	g DM/kg		
	g/kg	CP	CF	NDF
Head lettuce residues <sup>1/</sup>	39	188	127	251
Head lettuce residues <sup>2/</sup>	39	208	123	-
Head lettuce <sup>3/</sup>	79	181	136	-
Cabbage leaves <sup>3/</sup>	136	189	120	-
Cabbage leaves <sup>4/</sup>	53	233	-	279
Cabbage leaves <sup>5/</sup>	86	280	186	-
Cauliflower leaves <sup>3/</sup>	110	257	128	-
Cauliflower leaves <sup>4/</sup>	102	297	-	276
Cauliflower leaves <sup>5/</sup>	91	173	188	-
Radish leaves <sup>3/</sup>	87	268	137	-
Water spinach <sup>1/</sup>	62	252	126	322
Water spinach <sup>6/</sup>	139	232	-	356
Water spinach leaves <sup>7/</sup>	120	318	89	402
Water spinach stems <sup>8/</sup>	69	205	172	-

ที่มา : ดัดแปลงจาก <sup>1/2/</sup> Nakkitsert *et al.* (2007) ; <sup>3/</sup> Aris *et al.* (2003) ; <sup>4/</sup> Ngu (2001) ; <sup>5/</sup> Gupta *et al.* (1993) ; <sup>6/</sup> Gang *et al.* (2006) ; <sup>7/</sup> Dong *et al.* (2006) ; <sup>8/</sup> Samkol (2005)

กะหล่ำปลี เป็นพืชผักชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ คือ *Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. จัดอยู่ในวงศ์ Brassicaceae (Cruciferae) ชื่อสามัญ คือ Cabbage, Common Cabbage, White Cabbage, Red Cabbage มีลักษณะเป็นไม้ล้มลุกสองปี ลำต้นสั้นมาก ใบเดี่ยว รูปกลมหรือรูปไข่กว้าง เรียงสลับซ้อนกันแน่นหลายชั้นเป็นก้านกลมแบนหรือกลมรี แผ่นใบหนา แต่เดิมกะหล่ำปลีเป็นพืชที่ปลูกในเขตเมดิเตอร์เรเนียนแถบยุโรป ต่อมาได้แพร่กระจายเข้ามาในประเทศไทย โดยในสมัยก่อนกะหล่ำปลีปลูกได้ดีเฉพาะฤดูหนาวทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ต่อมาเริ่มเป็นที่นิยมบริโภคกันทั่วไป จึงได้มีการพยายามปลูกกะหล่ำปลีนอกฤดูกันมากขึ้น และได้หาพันธุ์ทนร้อนเหมาะสมกับสภาพอากาศของประเทศไทย จึงทำให้ในปัจจุบันสามารถปลูกกะหล่ำปลีได้ทุกฤดู กะหล่ำปลีเป็นผักอายุประมาณ 2 ปี แต่นิยมปลูกเป็นผักอายุปีเดียว คือ อายุตั้งแต่ย้ายปลูกจนถึง



เก็บเกี่ยวประมาณ 50-120 วัน ปลูกได้ผลดีในช่วงเดือน ตุลาคม – มกราคม ถ้าปลูกนอกเหนือจากนี้ จะต้องเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2549)

สำหรับการใช้ผักชนิดอื่นพบว่ามีการใช้เศษผักคือ ใบกะหล่ำดอก (cauliflower leaves), ใบกะหล่ำปลี (cabbage leaves) ฝักเมล็ดถั่ว (pea pods) ต้นถั่ว (pea vines) และ ต้นข้าวโอ๊ต (green oats) โดยใช้เลี้ยงแพะเพศผู้พันธุ์ผสม Beetle x Anglo Nubian x French Alpine อายุ 6 ปี น้ำหนัก  $62.6 \pm 1.1$  kg BW พบว่า ปริมาณการกินได้ของฝักถั่วมีค่าที่ดีที่สุด รองลงมาเป็นใบกะหล่ำดอก, ใบกะหล่ำ, ต้นโอ๊ต และต้นถั่ว ตามลำดับ พบว่าการย่อยได้ของวัตถุแห้งของใบกะหล่ำมีค่าสูงกว่าใบกะหล่ำดอก รองลงมาเป็น ฝักถั่ว ต้นข้าวโอ๊ต และต้นถั่ว ตามลำดับ การย่อยได้ของโปรตีนของใบกะหล่ำสูงกว่าใบกะหล่ำดอก รองลงมา คือ ฝักถั่ว ต้นข้าวโอ๊ต และต้นถั่ว (Wadhwa *et al.*, 2005) ผลการทดลองดังตาราง 10

ตาราง 10 ปริมาณการกินได้และการย่อยได้ของโภชนะในผักต่าง ๆ

	ใบกะหล่ำดอก	ใบกะหล่ำ	ฝักถั่ว	ต้นถั่ว	ต้นข้าวโอ๊ต	Pooled S.E
DMI (kg/day)	1.5 <sup>b</sup>	1.4 <sup>ab</sup>	2.2 <sup>c</sup>	1.3 <sup>a</sup>	1.4 <sup>ab</sup>	0.1
DMI (%BW)	2.5 <sup>c</sup>	2.4 <sup>bc</sup>	3.2 <sup>d</sup>	2.0 <sup>a</sup>	2.1 <sup>ab</sup>	0.1
Digestibility coefficient (%)						
DM	80.9 <sup>c</sup>	82.1 <sup>c</sup>	74.3 <sup>b</sup>	54.5 <sup>a</sup>	71.6 <sup>b</sup>	1.3
OM	86.9 <sup>c</sup>	88.7 <sup>c</sup>	77.4 <sup>b</sup>	56.2 <sup>a</sup>	74.8 <sup>b</sup>	1.4
CP	84.9 <sup>cd</sup>	89.2 <sup>d</sup>	80.3 <sup>bc</sup>	67.2 <sup>a</sup>	76.1 <sup>b</sup>	2.1
NDF	71.8 <sup>c</sup>	76.5 <sup>c</sup>	74.7 <sup>d</sup>	45.9 <sup>a</sup>	64.1 <sup>b</sup>	0.5
ADF	79.4 <sup>d</sup>	80.8 <sup>d</sup>	72.7 <sup>c</sup>	52.6 <sup>a</sup>	64.9 <sup>b</sup>	1.4
Hemi-cellulose	79.8 <sup>b</sup>	82.0 <sup>b</sup>	78.0 <sup>b</sup>	57.5 <sup>a</sup>	80.6 <sup>b</sup>	2.7
Cellulose	90.8 <sup>c</sup>	90.0 <sup>c</sup>	80.4 <sup>b</sup>	62.5 <sup>a</sup>	78.9 <sup>b</sup>	1.4

Superscripts in a row differ, (P<0.05)

ที่มา : Wadhwa *et al.* (2005)

การใช้พวกอาหารหยาบสดถ้าเลือกส่วนที่อ่อน ๆ ได้จะเป็นการดี เนื่องจากกระต่ายจะชอบกินมากกว่าส่วนแก่ และถ้าอาหารหยาบมีขนาดยาวเกินไปควรตัดหรือสับให้มีขนาดสั้นลง เพื่อป้องกันไม่ให้กระต่ายคาบคางออกมาจากรางหญ้า การใช้อาหารหยาบเลี้ยงกระต่ายมีข้อดีตรงประหยัดต้นทุนในการเลี้ยงแต่มีข้อเสีย คือ ต้องเสียเวลาในการเลี้ยงดูนานเนื่องจากกระต่าย



ไม่สามารถเลือกกินส่วนที่มีคุณค่าทางอาหารสูงแบบกระต่ายที่เลี้ยงปล่อย ทำให้ได้รับสารอาหารที่ไม่เพียงพอในการเจริญเติบโต

**2.6.2 อาหารชั้น (Concentrate)** แม้ว่ากระต่ายจะสามารถยังชีพและขยายพันธุ์ตามปกติธรรมชาติ โดยอาศัย อาหารประเภทต้นหญ้า ใบพืชได้ก็ตาม แต่หากต้องการให้เจริญเติบโต ให้ผลิตผลเร็ว ให้เนื้อมาก ให้ขยายพันธุ์มีลูกตก ได้ลูกปีละหลายตัว จะต้องเลี้ยงดูให้ดี โดยมีอาหารชั้น (Concentrates) เพิ่มเสริมให้ด้วย อาหารชั้นนี้เป็นอาหารที่มีโภชนะย่อยได้สูง มีเชื้อยีสต์ ย่อยง่าย (กรัมปัสต์ว์, 2549) อาหารชั้นแบ่งออกได้หลายประเภท ได้แก่ อาหารชั้นที่เป็นแหล่งของพลังงาน อาหารชั้นที่เป็นแหล่งโปรตีน อาหารชั้นที่เป็นแหล่งของวิตามินและแร่ธาตุรวมไปถึงพวกอาหารเสริมต่าง ๆ ในการเลี้ยงกระต่าย ผู้เลี้ยงสามารถจะให้อาหารชั้นต่าง ๆ เหล่านี้ในรูปเดี่ยว ๆ ได้ แต่ที่นิยมกันมากคือการใช้ในรูปอาหารผสม โดยนำอาหารชั้นดังกล่าวมาผสมเข้าด้วยกันตามสูตรและสัดส่วนต่าง ๆ เพื่อให้มีสารอาหารต่าง ๆ ครบถ้วนตามความต้องการของกระต่าย แล้วให้ในรูปอาหารผสมหรืออาหารอัดเม็ด

**โปรตีนก้อน (Protein Block)** โดยทั่วไปแล้ว โปรตีนก้อน (Protein Block) หรือ Multi-Nutrient Block (MNB) จะใช้เป็นอาหารเสริมสำหรับสัตว์กระเพาะรวม (Garcia and Restrepo, 1995) โดยแหล่งพลังงานส่วนใหญ่ได้มาจากกากน้ำตาล ใช้ยูเรียเป็นแหล่งของ Non-Protein Nitrogen (NPN) และเสริมด้วยแร่ธาตุและวิตามิน Ricca and Combellas (1993) กล่าวว่า โปรตีนก้อนมีผลดีและเป็นประโยชน์มากต่อการเจริญเติบโตของสัตว์กระเพาะรวมที่เลี้ยงโดยการปล่อยแทะเล็มในทุ่งหญ้า โดยเฉพาะช่วงหน้าร้อน มีบางรายงานกล่าวว่า ยูเรียที่เป็นองค์ประกอบของโปรตีนก้อน ทำให้ความเข้มข้นของแอมโมเนียในกระเพาะรูเมนมากขึ้นซึ่งส่งผลให้จุลินทรีย์ในรูเมนเพิ่มขึ้นอย่างสมดุล

ได้มีการทดลองผลิตโปรตีนก้อนเป็นอาหารสำหรับกระต่ายเป็นครั้งแรกโดย Pérez (1990) โดยมีจุดประสงค์เพื่อทดแทนการใช้อาหารเม็ดทางการค้า โดยอาจมีส่วนประกอบของอาหารหยาบรวมอยู่ด้วยแต่จะไม่ใช้ยูเรียเป็นส่วนผสมเหมือนกับโปรตีนก้อนสำหรับสัตว์กระเพาะรวม ในปัจจุบันได้มีการนำ Protein Block หรือ Mini Block ไปประยุกต์ใช้เป็นอาหารชั้นสำหรับกระต่าย โดยเฉพาะในฟาร์มเกษตรกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง โดย Protein Block นั้นมีข้อดีคือ เกษตรกรไม่จำเป็นต้องทำที่สำหรับใส่อาหารและ Protein Block นั้นมีลักษณะเป็นก้อน จึงไม่มีการตกหล่นซึ่งง่ายต่อการทำความสะอาดและการจัดการ

Binh *et al.* (1991) ได้ทำการศึกษาในเวียดนาม และพบว่า Protein Block สามารถที่จะประกอบด้วย กากน้ำตาลได้มากถึง 50 เปอร์เซ็นต์ (โดยปกติ 30 – 60 เปอร์เซ็นต์) โดยให้กระต่ายกินร่วมกับการให้หญ้าเนเปียร์เป็นอาหารหยาบ ถึงแม้ว่าสมรรถภาพในการผลิตจะลดลงเล็กน้อย แต่สามารถลดต้นทุนในการผลิตได้ดีกว่า นอกจากนี้ Amici and Finzi (1995) ได้ทำการทดลองเปรียบเทียบอัตราการเจริญเติบโตของ กระต่ายที่ได้รับถั่วอัลฟาฟาเป็นอาหารเพียงอย่างเดียว ถั่วอัลฟาฟากับ Protein Block (มีวัตถุแห้ง ประมาณ 40 – 50 เปอร์เซ็นต์) และ กระต่าย ที่ได้รับอาหารเม็ดทางการค้า โดยผลการทดลองพบว่า ในช่วงอายุ 37 – 45 วัน กระต่ายกลุ่มที่ได้รับ Protein Block มีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวันสูงกว่ากระต่ายกลุ่มที่ได้รับถั่วอัลฟาฟาเพียงอย่างเดียว แต่ต่ำกว่ากระต่ายกลุ่มที่ได้รับอาหารเม็ด แต่เมื่อกระต่ายอายุ 80 – 90 วัน พบว่าอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อวันไม่มีความแตกต่างกัน

ข้าวเปลือกเป็นผลิตผลสำคัญทางการเกษตร แทบทุกครัวเรือนมีการปลูกข้าว โดยผลผลิตส่วนใหญ่จะใช้เพื่อบริโภคภายในประเทศ ส่วนที่เหลือจะถูกส่งออกไปขายยังต่างประเทศ (อรอนงค์, 2532) ด้วยเหตุนี้การนำข้าวเปลือกมาใช้เป็นแหล่งอาหารชั้นสำหรับกระต่ายเพื่อเสริมหรือทดแทนการใช้อาหารเม็ดทางการค้าน่าจะสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ โดยข้าวเปลือกมีองค์ประกอบทางเคมีดังตาราง 11

ตาราง 11 แสดงองค์ประกอบทางเคมีของข้าวเปลือก (กรัมต่อร้อยกรัมน้ำหนักแห้ง)

Chemical Composition	(%)
CP	9.1
EE	2.2
CF	10.2
Minerals	7.2
Carbohydrate	71.2

ที่มา : อรอนงค์ (2532)

**2.6.3 อาหารเม็ดสำเร็จรูป (Complete Pelleted Feed)** เป็นอาหารอัดเม็ดที่ประกอบด้วยอาหารชั้นและอาหารหยาบผสมเข้าด้วยกันเพื่อให้มีคุณค่าทางอาหารที่ในแง่โภชนะและเชื่อถือถูกต้องตรงตามความต้องการของกระต่ายในระยะต่าง ๆ อาหารสำเร็จรูปประเภทนี้มักนิยมใช้ในอุตสาหกรรมการเลี้ยงกระต่ายขนาดใหญ่ หรือในสถานที่ที่ต้องการลดภาระในการ

หาอาหารหยาบมาเลี้ยงกระต่ายเนื่องจากการเลี้ยงกระต่ายโดยให้อาหารประเภทนี้ ไม่จำเป็น ต้องสิ้นเปลืองแรงงานในการให้หญ้าหรืออาหารหยาบเสริม (ธีระ, 2534)

แต่อย่างไรก็ตามขณะนี้เกษตรกรไทยได้เริ่มให้ความสนใจต่อการเลี้ยงกระต่ายมากขึ้น จนมีการตั้งเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงกระต่ายเพราะนอกจากสามารถขายให้แก่หน่วยราชการต่าง ๆ แล้ว เนื้อกระต่ายยังเป็นที่ต้องการในการบริโภคด้วย แม้ว่าขณะนี้จะยังไม่ค่อยนิยมมากนัก แต่แนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น เพราะเนื้อกระต่ายเป็นที่ต้องการมากในประเทศต่าง ๆ ในยุโรป โดยเฉพาะฝรั่งเศส และประเทศไทยก็เริ่มมีการส่งกระต่ายไปขายที่ประเทศฝรั่งเศสบ้างแล้ว แต่ในปริมาณน้อย ดังนั้นถ้ามีการพัฒนาการเลี้ยงกระต่ายขึ้นในบ้านเราก็จะทำให้เกษตรกร ได้มีอาชีพอีกอย่างหนึ่ง และนับว่าเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับเกษตรกรไทยในชนบทที่ยากจน เพราะ เป็นการลงทุนน้อย เพียงใช้หญ้าหรือเศษผักเลี้ยงก็ได้ จึงน่าจะได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ เป็นอย่างยิ่ง (กิตติ, 2541)

การศึกษาทดลองเลี้ยงกระต่ายในประเทศไทยนั้น เขวมาลย์ และคณะ (2524) ได้ทดลอง เลี้ยงกระต่ายขุนพันธุ์พื้นเมืองโดยการจำกัดอาหารชั้นพบว่า สามารถจำกัดอาหารชั้นในกระต่ายเล็ก กระต่ายรุ่น และกระต่ายขุนได้ไม่เกิน 80 และ 50 เปอร์เซ็นต์ของอาหารชั้นที่ให้กินเต็มที่ตามลำดับ และการเลี้ยงกระต่ายขุนตลอดการทดลอง (อายุ 56 – 146 วัน) สามารถจำกัดอาหารชั้นได้ไม่เกิน กว่า 70 เปอร์เซ็นต์ ทั้งกระต่ายเพศผู้และเพศเมีย ในทำนองเดียวกัน ฉายแสง และคณะ (2524) ได้ ทดลองการใช้หญ้าขนหรือถั่วชิราโตรหรือส่วนผสมของอาหารหยาบทั้งสองนี้ (1 : 1) พร้อมกับ เสริมอาหารชั้น (โปรตีน 17 เปอร์เซ็นต์) ที่ให้อย่างจำกัด (70 และ 80 เปอร์เซ็นต์ ของระดับที่กิน เต็มที่) พบว่าการจำกัดอาหารชั้นทั้ง 2 ระดับแล้วเสริมด้วยอาหารหยาบอย่างใดอย่างหนึ่ง (หญ้าขน ถั่วชิราโตร ถั่วชิราโตร + หญ้าขน) ไม่มีผลทำให้อัตราการเจริญเติบโต ประสิทธิภาพการใช้อาหารหรือ คุณภาพซากกระต่ายขุนมีความแตกต่างกันในทางสถิติ นอกจากนี้ยังสามารถลดต้นทุนในการผลิต ลงได้จากการจำกัดอาหารชั้น

ฉายแสง และคณะ (2524) ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อหาแนวทางลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ หญ้าขน ถั่วชิราโตร ถั่วฮามาต้าสไตโลและส่วนผสมของหญ้าขนและถั่วทั้งสองชนิดนี้ขุนกระต่าย เปรียบเทียบกับกระต่ายที่ขุนด้วยอาหารชั้นเสริมด้วยหญ้าขน จากการทดลองครั้งนี้พบว่า กระต่ายเล็ก (อายุ 63 – 84 วัน) ที่เลี้ยงด้วยหญ้าขนหรือถั่วอย่างเดี่ยวหรือหญ้าและถั่ว จะมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำกว่า ( $P < 0.05$ ) กระต่ายที่เลี้ยงด้วยอาหารชั้นและหญ้าขน

ในสถานการณ์ปัจจุบัน อัตราการเพิ่มของประชากรมีแนวโน้มสูงขึ้น ดังนั้นจึงมีความต้องการอาหารประเภทโปรตีนเพิ่มสูงขึ้นด้วย ในขณะเดียวกันอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์ชนิดต่าง ๆ ก็มีการปรับราคาสูงขึ้น มีปัญหาด้านการระบาดของโรคไข้หวัดนก อีกทั้งยังเสี่ยงต่อการปนเปื้อนด้วยสารเคมีและยาปฏิชีวนะต่าง ๆ ดังนั้นแหล่งอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อกระต่ายจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้บริโภคเนื่องจากมีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีไขมันต่ำ ไม่มีสารเคมีเจือปน ปัจจุบันการเลี้ยงกระต่ายมีการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในพื้นที่ส่งเสริมของมูลนิธิโครงการหลวง แต่เกษตรกรผู้เลี้ยงกระต่ายส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาในเรื่องของอาหารหายากสำหรับกระต่ายซึ่งอาจมีปริมาณโภชนาการไม่เพียงพอต่อความต้องการของกระต่ายทำให้กระต่ายมีอัตราการเจริญเติบโตช้าลง ทำให้ต้องเสริมด้วยอาหารชั้นซึ่งส่งผลให้สิ้นเปลืองต้นทุนมากขึ้น ซึ่งอาหารมีความสำคัญต่อการเลี้ยงกระต่ายอย่างยิ่งเพราะต้นทุนในการเลี้ยงกระต่ายมากกว่าครึ่งหนึ่งใช้เป็นค่าอาหาร การที่จะเลี้ยงกระต่ายให้เติบโตเร็ว มีสุขภาพดีและให้ผลผลิตสูงจำเป็นต้องเลี้ยงด้วยอาหารที่เหมาะสม และมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของกระต่าย ซึ่งเศษเหลือของพืชผักที่เกษตรกรปลูกหลังจากการคัดเกรดและส่งจำหน่ายให้ตลาดมูลนิธิโครงการหลวงน่าจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น